

p3k

Roman Cílek

HOLOCAUST

zřetězení zla

6.J.I1943 * REIS OSKAR 29.VIII1889-18.VI1944 OTTO 5.VI1921
922-1.II1943 * ROSENFELD LEOPOLD 5.IX1879 CHARLOTA 14.J
971-19.VI1942 * JULIUS 12.VI1883-29.II1943 * ROSALIE 12.VI1879-6
3.VII1866 HERMÍNA 16.XII1872-15.XII1943 * JOSEF 3.VIII1860-
SCHÖNHAUSER OSKAR 26.XII1884 HILDA 4.IV1887-29.II1943
1.VIII1926-1.II1943 * SONNENSCHNEIN VILÉM 8.VII1870 KAM
5.VI1894 MARIE 16.II1924 LUDMILA 4.VI1925 JOSEF 4.II1931-1.
TA 8.IX1883-29.II1943 * VOGEL ARNOŠT 31.III1904 ARNOŠT
IX1899-1.II1943 * BERTA 26.VI1853-12.VIII1943 HYNEK 19.I
II1943 * WEISSBLÚTHOVÁ ELSA 10.III1888 OLGA 16.VII191
1902 GERTRUDA 25.VI1928 JIŘÍ 2.III1932-1.II1943 * HEŘMAN
F 26.IV1888 ARNOŠTKA 14.VI1897-1.II1943 * ZWEIFENTHAL
3 * CZECH MAX 1.VII1866-3.II1943 * GARFUNKLOVÁ ZOF
80-6.IX1943 * KORNFELD DOMER 9.VII1877-6.IX1943 JANA
3 * SÜSS LEOPOLD 14.XII1851-24.VI1942 * GISELA 11.VIII1880
86 HELENA 25.VII1926-12.VI1942 * FUCHS KAREL 7.VI1897
IV1913 FRANTIŠEK 15.II1920-26.XI1942 * SPIEGLOVÁ ZOF
42 * GUTTMANNOVÁ HEDVIKA 24.XII1873-15.XI1942 * HE
R 25.XII1909-22.XI1942 * SCHNÖRMACHER ALFRED 29.VI18
XII1891 MARKÉTA 16.II1904-18.IV1942 * FUCHS ARNOŠT 9
XI1911-12.VI1942 * ŠIDLOF OTTO 14.II1897 ALOISIE 28.IX19
6-5.III1942 ANNA 5.III1874-15.XI1942 KLÁRA 5.IX1885-17.III19
BARBORA 1.II1896-25.IV1942 * SALUS RICHARD 21.II1868 A
943 JOSEF 3.XI1904 MARIANNA 29.II1908 DINA 25.II1938-2
DMANN OTA 26.IX1882 MARIE 25.VIII1890-13.VI1942 * GRO
A 18.VIII1870-4.XII1942 * BERGWAINOVÁ TEREZIE 10.II1863
0-20.XII1942 * CANTOROVÁ HELENA 6.IV1870-15.XII1942 * Č
43 * FUHRMANN AUGUST 2.XI1865-29.III1945 * GANZOVÁ J
IX1889-1.XI1944 * ELFRÍDA 24.IX1886-28.XI1942 * HAMME
A 19.VII1867-22.III1943 * TEREZIE 16.IV1867-30.VII1943 * KA
VIII1873-21.III1944 * KAREL 3.VIII1870-20.IV1943 * KAMILA 2
II1943 * LÖWYOVÁ ALŽBĚTA 25.XII1859-30.II1943 * MEISI
943 * PONIATOVSKÝ LEOPOLD 22.II1848-5.II1943 * POPPI
43 ANTONIE 18.IX1877-22.II1943 * SCHNABLOVÁ OLGA 27.XI
I1872-24.XII1942 * PAVLA 26.XI1866-2.VI1943 * TEGNEROVÁ

Roman Cílek

HOLOCAUST zřetězení zla

Tři osudy a jeden proces:
pohled do zákulisí nacistického
vyhlazovacího programu

Praha 2007

© Roman Cílek, 2003, 2007
© Nakladatelství P3K, 2007, 2011

ISBN 978-80-903584-8-5 (tištěná verze)
ISBN 978-80-87186-23-7 (e-kniha)

Milí čtenáři,

kniha Romana Cílka, kterou držíte v rukou, je knihou, s níž by se měli seznámit členové všech parlamentů na světě, která by neměla chybět v žádné univerzitní knihovně a měl by ji číst a dočíst každý, kdo by rád věděl, co je a co není podstatou lidství a doby, do níž jsme se narodili, v níž jsme žili a žijeme, a kterého tudíž trápí, nemůže netrápít i otázka a podiv nad tím, co dokáže udělat člověk člověku.

Je to kniha o banalitě zla – o legalitě a nepotrestatelnosti zla – a neostýchám se říci, že jaksi už z dálky a v odstupu i o falešné eleganci zla: o masovém zabíjení čistýma rukama.

Je to hluboce lidská, poctivá a dobrá kniha. Řadí se k tomu nejlepšímu, co bylo napsáno o druhé světové válce, a ve svém oboru sahá k dokonalosti. Dočetl jsem ji, jsem hluboce pohnut a jde mi při psaní těchto řádků mráz po zádech. Je to krásná kniha o hnusných věcech, jichž jsme na slepé koleji dějin byli svědky. Snad svým způsobem poslouží k tomu, aby se nikdy neopakovaly. Velmi bych si to přál.

*Arnošt Lustig,
Ženeva, 20. září 2002*

„Vše, co jsem udělal, učinil jsem pro svou vlast.
Zůstal jsem věren svým ideálům.
Plnil jsem rozkazy, ale mé svědomí je čisté.
Oklamali mne.“

(Karl Wolff)

Nezemřít ve vagonu, jen ne před očima vnuků.

Už dávno vysušil strach jejich tváře,
udusil jejich otázky. Cítí, co já teď vím:
že konec cesty je též naším koncem. –
Ať se to stane kdekoliv, ukrutný Bože,
to Tvé nebe je nad námi a kati,
to jsou lidé, Tebou zmocnění.

Ty také přihlížíš? Ach ano, budeš přihlížet. –

Ve jménu Tvém Tě varuji:

Neukazuj Svou sílu tím, že budeš upalovat
děti tváří v tvář matkám, jen abys
v nářku mučených zaslechl své jméno.

Kdopak by mohl v kouři krematorií vidět
Tvůj pokyn k pokání?

Nezměrný Bože – což Ti je člověk
nejvíce podoben, když nezná míry? Což je
takovou propastí zloby proto,

žeš Ty ho stvořil k Svému obrazu? –

Já nemohu už reptat, Strašlivý,
ani se modlit, jen snažně prosit:

Nenech mě umřít ve vagonu,
před očima vnuků.

*(Monolog židovského starce
z divadelní hry Rolfa Hochhutha
Náměstek)*

Proces s Karlem Wolffem
Zatčení muže se skvělou pověstí

ZATČENÍ MUŽE SE SKVĚLOU POVĚSTÍ

U vchodu do rozlehlé vily v Kempfenhausenu u Starnberského jezera jižně od Mnichova, domu s vysokými štíhlými okny, masivními okenicemi a pečlivě udržovanou zahradou, byla jenom skromná vizitka: KARL WOLFF.

Muž, který tu bydlel, měl skvělou pověst. Karl Wolff – úspěšný obchodník a reklamní zástupce nakladatelského domu v Kolíně nad Rýnem. Dvašedesát let, bílé vlasy, výrazné modré oči, přímé držení těla, nevtíravé vystupování. Několika svým přátelům Wolff naznačoval, že se v budoucnosti hodlá věnovat hlavně literární činnosti. Pro knihu životních vzpomínek nosil už v hlavě i název: Zwischen Befehl und Gewissen (Mezi rozkazem a svědomím). V roce 1961 učinil v tom směru první krok a v časopise Neue Illustrierte otiskl memoárovou studii o člověku, kterého dobře znal: o říšském vůdci SS Heinrichu Himmlerovi. Čtenářský ohlas byl příznivý, do Kempfenhausenu am Starnberger See došel autorský honorář a zdálo se, že je vše v pořádku.

Bylo – až do 18. ledna 1962.

Tehdy se přihodilo cosi, o čem se v Kempfenhausenu ještě dlouho hovořilo při tamním těžkém bavorském pivu. K Wolffově vile přijelo auto s mnichovskou poznávací značkou. Dva muži, kteří z vozu vystoupili, se sice na pohled podobali obchodním partnerům, jakých se tu střídalo nespočetně, ale otázka, kterou pánovi domu hned ve dveřích položili, neměla běžnou podobu:

„Jste Karl Wolff, narozený 13. května 1900 v Darmstadtu?“

„Ano. Co si přejete?“

„Musíte jet s námi!“

„Nechápu...“

List papíru s úřední hlavičkou, podpisy a razítkem vše vysvětlil. Nešlo o běžné obchodní partnery: ti dva byli kriminální úředníci, které sem se zatykačem od okresního soudu ve Weilheimu poslala státní prokuratura v Mnichově II.

Karl Wolff, úspěšný obchodní a reklamní zástupce.

Ale také Karl Wolff, bývalý SS-obergruppenführer a generál Waffen-SS, pobočník říšského vůdce SS Heinricha Himmlera, šéf jeho osobního štábu, spojovací důstojník SS v Hitlerově hlavním stanu, ke konci války pak nejvyšší velitel SS a policie na italském území ovládaném Němci.

Jeho zatčení nezůstalo bez ohlasu.

Kromě dopadení a únosu Adolfa Eichmanna z Argentiny do Izraele žádná podobná událost nepřipoutala k sobě počátkem šedesátých let takovou pozornost. Mnozí pocítili v okamžiku, kdy si na stránkách novin přečetli Wolffovo jméno, dokonce i mrazení v zádech. Wolff... onen oblíbený Himmlerův „Wölfchen“ – „Vlček“? Ano! Jako by náhle ožila minulost zdánlivě již zapomenutá a pohřbená pod nánosem času, smrti svědků a mlčení těch, kteří by mohli mluvit. Jaké asi důkazy má proti Wolffovi prokuratura? – uvažovali historici, žurnalisté i pamětníci minulé doby.

Čeho se bude týkat proces? Dozví se svět podrobnosti o dosud utajeném dění v úzkém okruhu nejvyšší elity „třetí říše“, k níž Wolff patřil? Pohyboval se přece v nejtěsnější blízkosti Hitlera, Himmlera, Bormanna, Heydricha – pomohou tedy jeho výpovědi osvětlit alespoň některá bílá místa na mapě historie nacismu? Objeví se nová fakta k ne zcela prozkoumanému zákulisí příprav a uskutečňování holocaustu – masového vyhlazování Židů? Potvrdí se to, co se o Wolffovi ve společenských kuloárech říkalo: že ve vrcholném esesáckém štábu představoval „aristokratický protiklad většiny svých druhů“ a že si i v „nejtěžších podmínkách zachoval lidskou tvář“?

Otázky, otázky, otázky.

Málo odpovědí, spíš žádné.

Podstata soudního přelíčení, které se v bavorské metropoli připravovalo, byla držena pod pokličkou služebního tajemství. Mnichovský vrchní státní prokurátor Weiss odpověděl reportérovi hamburského časopisu Der Spiegel větou hodnou krále Šalomouna: „Kdybych vám mohl říci, jaké konkrétní podezření proti Wolffovi existuje, pochopil byste, že vám nemohu říci zcela nic.“ Zůstávalo tedy mnoho volného prostoru

pro fantazii. A nezbývalo než čekat: až do dopoledních hodin pondělí 13. července 1964.

„JSEM NEVINEN!“

Vše bylo připraveno.

Diváci, novináři, televizní štáby z Německa i zahraničí. Půlhodinové zdržení zavinilo náhlé onemocnění jednoho z porotců a tím vyvolaná nutnost přivolání náhradníka. A pak se ještě seběhl rušivý incident, když k strážmistřovi u vchodu do soudní síně přistoupil asi padesátiletý člověk.

„Chci se přihlásit jako svědek,“ řekl.

„Ohlásím vás u pana státního návladního. Nesmíte však v tom případě vstoupit do sálu.“

„Proč?“ ohradil se muž podrážděně.

„Tak zní předpis. Žádný ze svědků nesmí být ovlivněn průběhem líčení.“

„Takový předpis neuznávám,“ protestoval – a novináři, kteří uvítali vyrušení z nudy čekání, se k němu nahrnuli. Zableskly fleše. „Co je to za nesmysl?!“ křičel muž. „Sloužil jsem u SS a jsem na to hrdý. Nesmí tu dojít k dalšímu Eichmannovu procesu! Tady není Tel Aviv! Celý svět se musí dozvědět, že my nejsme vrahové!“

Strážmistřovi přišla na pomoc posila, ale teprve po chvíli zápasu se jim podařilo odtáhnout muže do kanceláře a ověřit si jeho totožnost. Šlo o někdejšího sudetského Němce Josefa Fabera, narozeného v Karlových Varech.

Vyvedli ho před justiční palác a propustili.

O několik minut později zaujali svá místa soudci, porotci a obžalovaný. Karl Wolff o hlavu převyšoval své dva uniformované průvodce a nečinil to, co dělávají obžalovaní při podobných procesech, nezakrýval si obličej novinami – naopak: nastavil tvář čočkám fotoaparátů. Soudu předsedal okresní soudní ředitel dr. Emil Mannhardt a před sebou měl přes čtyřista stran obžalovacího spisu, vedle sebe pak dvě dřevěné police s dalšími procesními materiály. Na židli před obžalovaným se usadil jeho právní zástupce dr. Rudolf Aschenauer, vyhlá-

šený specialista na obhajobu nacistických válečných zločinců. Bydlel zde v Mnichově, ale v poslední době trávil mnoho času na cestách mezi hlavním městem Bavorska a Frankfurtem nad Mohanem. Wolff nebyl totiž jeho jediným klientem, současně zastupoval ve frankfurtském procesu s osvětivskými vrahy snad nejhoršího z nich: Wilhelma Bogera, patologicky bezcitného tyрана z takzvaného politického oddělení a vynálezce pověstné „houpačky“, na níž mučil své oběti.

Dr. Mannhardt zjistil zatím Wolffovy nacionále.

„Mám vůči soudu osobní prosbu,“ ozval se potom obžalovaný. „Prodělal jsem nedávno infarkt a můj zdravotní stav vyžaduje, abych během líčení mohl pokud možno sedět.“

„Vyhovuje se,“ odpověděl předseda.

Soudní rada Heinz Jörka přednesl poté zahajovací usnesení. Když četl pasáž, že obžalovaný „je obviňován, že záměrně zabil při dvou samostatných činech, společně s jinými, s plným svým vědomím a z nízkých pohnutek, zákeřně a ukrutně v jednom případě nejméně jedno sto, v druhém případě nejméně 300 000 lidí“, zavrtěl Wolff nesouhlasně hlavou.

Slovo pak dostala obžaloba, představovaná státními návladními dr. Gustavem Matschlem a dr. Benediktem Huberem. „Ač to není pro Německo nikterak povznášející, ba naopak, musíme se během tohoto líčení vrátit,“ řekl úvodem dr. Matschl, „k onomu pověstnému konečnému řešení – to je k plánu fyzického vyhlazení Židů, k němuž mělo na základě Hitlerova rozkazu z počátku léta 1941 dojít na říšském území a na obsazených nebo ovlivňovaných oblastech... Hitlerův rozkaz ke zničení Židů prováděli vyšší a nižší vůdcové policie a SS ve vražedné akci, zorganizované Himmlerem a vysokými vůdci SS, policie a nacistické strany – a to masovými vraždami, jež uskutečňovaly zvláštní operační oddíly a komanda (Einsatzgruppe, Einsatzkommando), dále se pak zabýjelo zničující nucenou prací a otravnými plyny... Obžalovaný Wolff se jako nejbližší Himmlerův spolupracovník podílel na tomto konečném řešení židovské otázky. Tato jeho spolupráce s činiteli, kteří jsou plně odpovědní za vražedné akce, byla vědomá a Wolff se jí nebránil.“

První věcný bod obžaloby: Wolff v srpnu 1941 společně

s říšským vůdcem SS Himmlerem navštívil v Minsku „operační oddíl B“. Osobně se zúčastnil zastřelení asi jednoho sta osob, čímž posílil u důstojníků a mužstva komanda, jež tyto osoby likvidovalo, vůli k poslušnému uskutečňování všech protiprávních vražd.

Druhý bod obžaloby: V druhé polovině roku 1942 pomáhal Wolff organizovat bezpříkladné vyhlazovací akce v tzv. generálním gouvernementu, tedy v oblasti okupovaného Polska. U tehdejšího státního sekretáře v říšském ministerstvu dopravy dr. Ganzenmüllera z Himmlerova pověření obžalovaný Wolff prosazoval, aby říšské dráhy daly prostřednictvím generálního ředitelství východních drah v Krakově k dispozici četné vlakové soupravy k deportaci statisíců Židů z židovských domovských okresů a jiných shromažďovacích míst v generálním gouvernementu do likvidačních táborů Treblinka, Belzec a Sobibor. Tím obžalovaný zajistil a podporoval hromadnou vražednou akci, v jejímž rámci bylo jen od 22. července 1942 do konce září 1942 odvezeno z varšavského ghetta nejméně 300 000 Židů do tábora smrti Treblinka – a tam krutě, velmi krutě zabito.“

Prokurátor se posadil a předseda soudu oslovil Wolffa: „Chcete se, pane obžalovaný, vyjádřit k těmto obviněním?“

„Ano. A mé vyjádření je stručné: jsem nevinný,“ řekl bývalý generál SS.

V soudní síni bylo ticho. Wolffovy elegantní způsoby a kultivovaný hlas zanesly mezi diváky, kde bylo i dost mladých lidí, nejistotu. Jeden z přítomných novinářů o tom napíše: „Wolffovy ruce jsou ovšem zdánlivě čisté. Do jejich blízkosti se nedostala krev oněch tří set tisíc lidí, o nichž se tu hovoří. A také těch sto lidí kdesi v Minsku, daleko od Berlína, jen viděl umírat. Jen viděl...! Občan této země, který si teprve po krátkou dobu zvyká na právní stát, stojí s neporozuměním tváří v tvář procesům, v nichž jde o muže, který se prý stal vrahem daleko od místa činu. Pro tohoto občana patří k obrazu vraha pachatelova krví potřísněná ruka, doličný předmět, jímž byl zločin spáchán a s nímž je možno bodat, střílet, bít nebo škrtnout...“

„Jsem prostě nevinný,“ zopakoval o něco hlasitěji Wolff.
Ticho.

Z CÍSAŘOVA PORUČÍKA HIMMLEROVÝM GENERÁLEM

Značně nevyrovnaný to byl dialog.

Předseda soudu dr. Emil Mannhardt kladl stručné otázky, Karl Wolff na ně odpovídal květnatě, s mnoha odbočkami, svým hesensky zabarveným přízvukem stále něco doplňoval, upřesňoval, nevynechal jedinou příležitost k tomu, aby se ukázal v dobrém, či alespoň lepším světle. Uváděl mnoho podružných detailů, dokonce i rok založení gymnázia v Darmstadtu, které kdysi navštěvoval. Chlubil se – zatím! – svou výbornou pamětí.

Obsahové zadání znělo: životopis obžalovaného.

Samo o sobě téma nikoli nezajímavé. Pokud by někdo chtěl na osudech jednotlivce názorně zobrazit linii, která v Německu přes císařskou armádu, freikorps a „černý reichswehr“ vedla ke zrodu oddílů SA a SS, potom by mu málokdo mohl svou biografii posloužit dokonaleji než právě Karl Wolff. Z potomka známé darmstadtské rodiny právníků – jeho otec byl okresním soudním radou – se stal v sedmnácti letech voják. Jako válečný dobrovolník a důstojnický čekatel narukoval k 115. pluku, kde – jak řekl – „prožil v roce 1917 svůj křest ohněm“ a v září 1918 to dotáhl na poručíka císařské armády. První světová válka ovšem brzy nato pro Němce neslavně skončila a Wolffovi se nechtělo hledat občanské povolání. Zvolil cestu nejmenších obtíží: vstoupil v Hesensku do jednoho z ozbrojených freikorpsů, které potíraly levicové revoluční hnutí v poválečném Německu. Útvar se však brzy rozpadl a v reichswehru, přespříliš sešněrovaném omezovacími nařízeními válečných vítězů, neviděl ctižádostivý mladý muž naději na kariéru. Opustil tedy reichswehr, vyměnil uniformu za civilní oblek, stal se bankovním úředníkem, poté zaměstnancem a nakonec vedoucím filiálky inzertní firmy v Mnichově. V roce 1925 si založil vlastní reklamní firmu. O šest let později, v rámci celosvětové hospodářské krize, se však dostal do podnikatelských těžkostí...

„V té době bylo nejen mně, ale i mnoha lidem v mém okolí jasné,“ prohlásil nyní před soudem, „že vnitropoliticky musí brzy dojít v Německu k rozhodnutí: a to buď razantním po-

hybem zcela doleva, anebo zcela napravo. Kamarád z války, který společně se sto padesáti válečnými kadety pochodoval 9. listopadu 1923 s nacisty za Ludendorffem, mne politicky ovlivnil, a tak jsem v roce 1931 vstoupil do nacistické strany.“

„V témže roce, kdy jste rozšířil řady NSDAP, jste se stal také příslušníkem jednotek SS?“

„K tomu došlo v podstatě náhodou. Přitahovala mne vojenská činnost a snad se mi i stýskalo po uniformě. V říjnu 1931 jsem se vydal do mnichovského Hnědého domu, abych se stal členem SA. Před ústředím strany však stáli příslušníci SS. Dal jsem se s nimi do hovoru, a když se dověděli, že jsem bývalým důstojníkem nejstaršího gardového pluku pruské armády, tedy Velkovévodského hesenského pěšího pluku tělesné gardy, který vznikl už v roce 1621, přemlouvali mne, abych se nehlásil do řadových jednotek SA, nýbrž do osobní vůdcovy gardy – do SS. Poslechl jsem je. Tehdy jsem doufal, že budu moci obdivuhodnou třistaletou tradici svého gardového pluku přenést do této elitní složky hnutí.“

Předseda soudu se neubráníl ironii: „Dnes – poučen vším, co se stalo – snad už nevěříte, že se vám to mohlo podařit?“

Wolff však odmítl opustit svůj patos: „Požaduji, aby se uznalo, že jsem byl idealisticky vychován k bezpodmínečné lásce k vlasti. A vždy jsem se snažil, abych zůstal tomuto ideálu věrný. Je jinou věcí, že toho všeho bylo později zneužito.“

Svého vstupu do SS však tehdy Wolff jistě nelitoval. A nejen kvůli „stesku po uniformě“. Brzy dosáhl hodnosti SS-sturmbannführera a při zvláštním školení se osobně seznámil s Hitlerem, Himmlerem, Rosenbergem, Röhmem a Heydrichem. „Než jsme v oné škole složili přísahu,“ vzpomínal na to před soudem, „řekl nám sám Hitler z očí do očí, že od nás nebude požadovat nic, co by nebylo legální. A že také nikdy neudělí rozkaz, který by byl neslučitelný s naším svědomím.“ Při událostech v lednu 1933, kdy se Hitler stal říšským kancléřem, obsadila jednotka SS pod Wolfovým velením bavorský zemský sněm a státní kancelář. Třiatřicetiletému muži se otevřela cesta k postupu. Na čas ho přijal za svého pobočníka generál rytíř von Epp, který si zásluhami ve freikorpsu vysloužil funkci nacistického říšského místodržícího v Bavorsku. Po sto dnech

účinkování v této funkci však Wolff dostal nabídku zcela nečekanou: sám říšský vůdce SS Himmler ho požádal, aby se stal členem SS z povolání a s okamžitou platností převzal místo jeho pobočníka.

Neváhal a přijal.

Na deset let dopředu tím rozhodl o směru své kariéry i životních osudů.

„Roku 1935 jsem se tedy stal,“ sdělil před mnichovskou porotou, „Himmlerovým šéfadjutantem a zejména v politickém slova smyslu jsem mu pomáhal při výstavbě pozdějších dispozičních oddílů SS, z nichž poté na začátku války vznikly Waffen-SS. V roce 1936 jsem pak byl jmenován šéfem osobního štábu říšského vůdce SS, abych mohl jednat také na vlastní odpovědnost a nebyl odkázán jen na přímé Himmlerovy rozkazy a požadavky.“

V plné míře této příležitosti využil.

Podílel se na mnoha klíčových rozhodnutích ve štábu SS a všechny prameny uvádějí, že měl na Himmlera značný vliv. Byl pověřován závažnými úkoly, což mu pomohlo vstoupit ve známost a postupně získat důvěru i vrcholných představitelů „třetí říše“. Třeba při obsazení Rakouska v březnu 1938 přiletěl Wolff spolu s Himmlerem na vídeňské letiště Aspern již ve tři hodiny ráno dne 12. března, zatímco Hitler se odvážil do hlavního města své rodné země vstoupit až o dva dny později – když už štáb SS připravil vše potřebné. „Bezprostředně před vypuknutím války,“ pokračoval obžalovaný ve své osobní zповědi, „mne vyslali do vůdcova hlavního stanu jako spojovacího důstojníka říšského vůdce SS u Hitlera. V květnu 1940 jsem byl jmenován generálporučíkem Waffen-SS. Byl jsem prvním, kdo v rámci bojových jednotek SS získal tuto hodnost, což vyvolalo u wehrmachtu i v SS pozornost a závist. Dokonce i Sepp Dietrich, Hausser, Gille a někteří další včelní frontovní velitelé jsou podle hodnostního stáří zaneseni v seznamu nejvyšších důstojníků SS později.“

Udělal pauzu a rozhlédl se kolem: skoro jako by očekával potlesk.

„MŮJ DRAHÝ VLČKU...“

„Ujasněme si, prosím,“ řekl předseda soudu dr. Mannhardt v jednom z dalších dnů přelíčení, „o čem v podtextu pojednává tato kauza. Aniž bychom snižovali svou povinnost vůči právu a odpovědnosti jednotlivce, jde tu o mnohem víc než pouze o to, aby byl odsouzen či neodsouzen jeden člověk na prahu stáří za konkrétní činy, o nichž se obžaloba domnívá, že se jich dopustil. Jde tu také, protože náš proces je veřejný a má mnoho sledovatelů, o podobu historické pravdy, při jejímž hledání musíme bez ohledu na důsledky čistit zrno pravdy od plev a dobírat se k podstatě.“

Třeba hned zpočátku k tomuto:

Co se odehrávalo a jak se jednalo v nejbližším okolí říšského vůdce SS a jaký byl v tomto kontextu poměr Wolffa k jeho mocnému nadřízenému?

Himmler, Himmler, Himmler – to byla osa všeho, o čem Karl Wolff mluvil a byl nucen mluvit. „Až do devětatřicátého roku,“ sdělil soudu, „byl náš vztah zcela bez kazu, protože jsem v něm viděl především obdivuhodného organizátora rytířského řádu SS.“ Obdivuhodného...? Soudu bylo ovšem známo, jak se tehdy obžalovaný vyjadřoval o Himmlerovi, svědčily o tom mimo jiné osobní Wolffovy záznamy, jež měly být – jak sám uvedl – „základem k budoucímu sepsání dějin SS“.

Dějiny SS již Wolff nenapsal.

Zato se v mnichovské soudní síni četly třeba tyto jeho věty: „Pronikal až na dno naší duše. Při neobyčejně přesvědčivých přednáškách, které k nám měl říšský vůdce SS o dějinách světových revolucí, židovstvu, svobodných zednářích, křesťanství a rasových problémech, jsme byli od prvního okamžiku strženi do zajetí jeho silné osobnosti a pocítili s ním živé spojení. Toto světonázorové sémě, jež bylo zaseto do našich víře přístupných srdcí, vyrašilo později podivuhodným způsobem a přineslo své plody.“ Anebo jinde: „Přišel ten veliký okamžik, kdy říšský vůdce poprvé kráčel před naším nastoupeným šikem... Překvapivě byl oblečen do černého služebního kabátu SS, který se teprve potom všeobecně zavedl. Zážitkem pro ty,

kteří dosud říšského vůdce SS tváří v tvář neviděli, bylo, jak nám při pomalém přecházení podél nastoupené řady svýma vzácně jasnýma očima pohlížel do nitra.“ Nyní se Wolffovi nechtělo tyhle výlevy poslouchat.

Bránil se: „Obsah toho, co je zde čteno, platí ovšem – jak jsem již několikrát uvedl – pouze do roku 1939, možná na nejvýš do počátku roku 1940. Pak již začaly mé velmi vážné rozpory s Himmlerem.“

„Vysvětlete je,“ požádal ho soudce.

„Himmler se velmi negativně, dokonce až nepřátelsky postavil ke všemu, co se týkalo mého rozvodu, takže...“

„To jsou soukromé záležitosti, více by nás nyní,“ přerušil ho soudce, „zajímaly vaše názorové shody či rozpory s říšským vůdcem SS třeba ve vztahu k židovské otázce a k postojům vůči východním národnostem.“

Obžalovaný Wolff chvíli váhal, než odpověděl: „Mohu vyprávět o Himmlerově memorandu z konce roku 1940.“

„Prosím!“

„Když jsem ten text dostal k přečtení, byl jsem jeho obsahem otřesen.“

Zmíněný dokument nesl název Memorandum o nakládání s cizími národnostmi na Východě a byl v Himmlerově sekretariátu označen datem 28. listopadu 1940. „Při nakládání s cizími národnostmi na Východě,“ uvádělo se v něm mimo jiné, „se musíme zaměřit na to, abychom uznali tolik jednotlivých národností, kolik je jen možno, a všemožně podporovali jejich rozdílnost. Tedy vedle Poláků a Židů třeba Ukrajince, Bělorusy, Goralý, Lemky a Kašuby... Obyvatelstvo na Východě rozčleníme do největšího počtu částí a skupinek. Jedině tím, že celou tuto národnostní kaši generálního gouvernementu o patnácti milionech a oněch osm milionů ve východních provinciích rozředíme, budeme schopni uskutečnit důkladné rasové roztrídění, abychom rasově hodnotnější mohli z této kaše vylovit, odvézt do Německa a tam je, půjde-li to, asimilovat.“ Vzdělání neněmeckého obyvatelstva na Východě mělo být podle Himmlerova memoranda udrženo na nejnižším stupni: „Počítání nejvýše do 500, psaní vlastního jména, výklad, že je Božím příkazem poslouchat Němce a být poctivý,

pilný a hodný. Čtení nepovažuji za potřebné.“ Himmler pak tento postup označil jako nejmírnější, jestliže je metoda fyzického vyhlazení těchto osob z vnitřního přesvědčení zatím odmítána jako negermánská. Nakonec se v memorandu jednoznačně určoval i budoucí osud východního obyvatelstva: „Bude k dispozici jako pracovní lid bez jakéhokoli vlastního vedení. Při své nekulturnosti bude pod vedením německého národa povoláno spolupracovat na jeho nesmrtelných kulturních činech.“

„Vyvodil jste, pane obžalovaný, z přečtení těchto příšerných úvah, pro něž ve svém slovníku ani nemám pojmenování, nějaké závěry?“ zeptal se dr. Mannhardt.

„Jaké závěry máte na mysli?“

„Samozřejmě mám na mysli osobní závěry. Vždyť jste byl součástí mechanismu, jehož se tyto úvahy bezprostředně týkaly. A to nejen v teoretickém, ale v doslova výkonném, tedy realizačním slova smyslu.“

Karl Wolff pokrčil rameny. „Pochopte, prosím, že takto se o tom dnes hovoří velmi snadno. Tehdy ale nebylo na mně, abych o těchto věcech rozhodoval. Seznámil jsem se s oním memorandem, jako jsem se seznámil s mnoha jinými dokumenty, parafoval jsem je a poslal dále Rasově politickému úřadu NSDAP. Avšak... znovu zdůrazňuji... tyto úvahy mnou otřáslly a cítil jsem se jimi ohrožen ve svém hlavním charakterovém rysu – tedy ve své rytířskosti...“

Následovaly hlasité projevy přítomných: část obecenstva v soudní síni se nedokázala ovládnout. Kontrast mezi bezcitností vět v esesáckých plánech a mužem, který v souvislosti s nimi zdůrazňuje svou rytířskost, připomínal černý humor.

„Ticho, prosím!“ volal dr. Mannhardt.

„Ano, ano – otřáslo mnou,“ pokračoval obžalovaný, „že s národy na východě Evropy má být nakládáno jako s otroky. V osobním rozhovoru jsem svůj názor dal najevo i Himmlerovi. Vynadal mi a vytkl mi měkkost. Ptal se mne, zda snad naivně věřím, že pyramidy vystavěli zcela svobodní lidé za odměnu. Velmi ho rozzlobila i moje námitka, že přece nelze celou budoucnost Německa vybudovat na bajonetech.“

„Dobrá. Ale já měl svou předchozí otázkou na mysli, zda

jste vyvodil nějaké zcela konkrétní závěry z toho, co se vám dle vašich slov přičilo. Závěry pro své služební zařazení a z toho vyplývající budoucí konání.“

„Neumíte si tu dobu představit,“ řekl Wolff. „Nelze přece uprostřed války kvůli rozdílnému názoru na úsek činnosti, který navíc nespadal do mé odpovědnosti, prostě utéci a říci, že už se na tom, co se děje, nebudu podílet. To by pro mne mělo přirozeně ty nejhorší následky. Řekl jsem však Himmlerovi...“

„Soudu jde při vašem hodnocení o činy, ne o slova.“

„Jaké činy?! Utéci, schovat se, emigrovat? To nebylo dost dobře možné, ale... musím znovu opakovat, že jsem necítil nenávist vůči Židům!“ skoro vykřikl Wolff.

„Velmi mnoho lidí v Hitlerově říši, pane obžalovaný,“ dodal k tomu předseda soudu, „a dokonce mezi nimi údajně byli i někteří vedoucí funkcionáři, skutečně necítili osobní nenávist vůči Židům. Domnívali se však, že jde o velmi závažnou politickou otázku, která musí být prostě vyřešena. A tak odsunuli výčitky svědomí a morální úvahy stranou. A nyní se vás vážně táži, pane Wolffe: osvojil jste si tehdy i vy tento běžně provozovaný, a tedy téměř oficiální stranický způsob myšlení?“

„To, co říkáte,“ přikývl Wolff, „je snad v zásadě správné. Musím však velmi naléhavě odmítnout představu, že by to platilo i u mne.“

„Můj drahý Vlčku,“ – tak začínala většina úředních i poloúředních sdělení, která psal nejobávanější muž „třetí říše“ Heinrich Himmler svému oblíbenci. Nyní však Wolff zapíral svého někdejšího šéfa a přímluvce jako Petr Krista. „Došel jsem k závěru,“ tvrdil, „že jsem o něm ve skutečnosti věděl velmi málo. O něm i o pravých cílech, jež sledoval v SS. Zejména jsem málo věcí pochopil v otázkách rasových teorií.“

Nedalo se tomu dost dobře věřit.

Soud to dokazoval dokumenty, třeba citací z dopisu, který Wolff v únoru 1939 poslal své ženě ze sicilských lázní Taormina: „Osud mi určil postavení nejužšího spolupracovníka

jedinečného muže, říšského vůdce SS, kterého bezmezně uctívám pro jeho zcela mimořádné kvality. Co nejhluběji věřím v jeho historické poslání. Naše společná, mne velmi uspokojící práce, při níž jsem jen pomocníkem, vyvěrá z rasových myšlenek... Mé celé bytí a úsilí patří SS a jejím cílům. Není tedy divu, že mne velmi tíží myšlenka, že moji synové – pokud to jen lze lidsky předvídat – nevyhová podmínkám pro výběr do SS, jež budou platit za patnáct nebo dvacet let. Teoreticky bych mohl svému národu darovat rasově rasově ještě kvalitnější děti.“

A Wolffův současný komentář k těmto podivným větám?

„Když dnes kdokoli slyší slova Himmler a rasa, pak myslí hned na ničení Židů. Já jsem tehdy uvažoval jinak. Pozitivně. Zůstal jsem věrný starým ideálům. Až do konce jsem mířil v SS za vznešenými myšlenkami rytířského řádu.“

Ani tomu nebylo snadné uvěřit.

„Sám Himmler, pane obžalovaný, vás přece už od počátku musel svými výroky mnohokrát přesvědčit, jaké skutečné cíle sleduje rasová politika SS,“ namítl dr. Mannhardt. „Třeba v roce 1936, kdy v projevu o úkolech SS řekl: ‚Známe ho, toho Žida, ten národ, který je složen z odpadků různých národů a národností celé zeměkoule a jež všechny označil pečeti své židovské krve. Známe jeho touhu po světovládě. Známe toho Žida, jehož radostí je ničit, jehož vůlí je vyhlazovat, jehož náboženstvím je bezbožnost a ideou bolševismus.‘ Při jiné příležitosti Himmler prohlásil: ‚Umíme si představit, že mnoha lidem je špatně při pohledu na černý plášť SS. Avšak muži SS nechtějí být ani trochu milováni všemi lidmi.‘ Nesporně jsou tyto výroky projevem účelového rasového teroru. Takto se vyjadřoval muž, kterému jste po dlouhá léta sloužil. Co tomu říkáte?“

„Opakuji: dnes to vše zní docela jinak. Já tehdy říšskému vůdci leccos také vytýkal. On mi však vše, co ve svých projevech říkal a čemu jsem se podívoval, vyložil jako nutné propagandistické přehánění, z čehož jsem usoudil, že se mne to tolik netýká a nemusím se tím nikterak řídit.“

„Nikterak řídit?! To snad nemyslíte vážně, pane obžalovaný! Přečtu vám citát z knihy o organizaci SS: ‚Poslušnost

u SS je naprosto bezpodmínečná. SS bojuje bez jakéhokoliv stínu milosrdenství proti duchovenstvu, židovstvu a svobodnému zednářství.“

„Kdy vyšla tato kniha?“ zeptal se Wolff.

„V roce 1943.“

Zaleskly se mu oči: „Nečetl jsem ji, nemusela se mi vůbec dostat do rukou – to jsem přece již byl v Itálii.“

VRAŽDĚNÍ V MINSKU A VAGONY PRO GHETTO

Stále však nebylo možno hovořit jen o vyslovených, tištěných a přečtených či nepřečtených slovech. V příštích dnech přelíčení, věnovaných stále ještě výslechu obžalovaného, přišly na přetřes konkrétní události. Třeba to, čeho se týkal první z klíčových bodů obžaloby: krvavé události u běloruského města Minsk v srpnu 1941.

„K těmto popravám jsem se dostal zcela náhodou. Asi tak jako vy, vážení pánové, k tomuto procesu,“ řekl Wolff a vyprávěl: „Velitel tankové armády operující v okolí města Minsk, generál von Schenkendorf, ohlásil tehdy hlavnímu vůdcovi stanu, že do jejich prostoru pronikli partyzáni a že následkem toho vážne zásobování čelních jednotek. Hitler mi v průběhu jedné z porad, jíž jsem se zúčastnil jako styčný důstojník SS, dal osobní příkaz, abych okamžitě odletěl do štábu této tankové armády, který sídlil v Baranovicích, a zařídil potřebné. Šel jsem se rozloučit s Himmlerem a ten se nečekaně rozhodl, že poletí také – a že k cestě použijeme jeho osobního letadla. V Baranovicích jsme se dozvěděli o popravách v Minsku, k nimž mělo dojít následujícího dne. Říšský vůdce se spojil s místními policejními úřady a oznámil, že se exekuce hodlá zúčastnit.“

„Nařídil vám, že ho musíte doprovázet?“

„Ano. A dokonce si vzpomínám, že řekl: ‚Je mi znám váš odtažitý vztah k těmto záležitostem. Musíte se však jet podívat, abyste mohl vůdci referovat, jak to při podobných zákrocích vypadá.‘ Vnímám jsem to jako rozkaz. Po ukončení akce jsem však Himmlerovi mezi čtyřma očima sdělil, že mne již nikdy v životě k něčemu takovému nedostane.“

„Jak jste si vysvětloval důvody této masové popravdy?“

„Jak jsem si ji vysvětloval – tehdy?“

„Ano.“

„Snad jako právoplatnou exekuci. Jako zákrok vůči lidem, kteří se nebezpečně provinili a byli za to odsouzeni. Byla přece válka a ve válce...“

„K tomu jistě v průkazní části řízení řeknou své slovo svědkové a také dokumenty, nyní nám jde o vaši osobní odpovědnost,“ zarazil ho předseda soudu. „Musím vám připomenout závažnou skutečnost. Byla-li vaše účast při popravách v Minsku tak nevinná, jak nám zde tvrdíte, proč jste ji v letech 1945 a 1946 opakovaně zapřel při svých svědeckých výpovědích pro účely Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku?“

„Vedl mne k tomu v tehdejší protiněmecky značně vyhroceném období přirozený pud.“

„Jaký pud?“

„Pud sebezáchovy.“

Další bod obžaloby: aktivní Wolffův podíl na přípravě, organizaci a průběhu transportních akcí v rámci nuceného přesunu několika set tisíc Židů z varšavského ghetta a dalších míst v Polsku do likvidačních táborů Treblinka, Belzec a Sobibor.

A stejná taktika obžalovaného.

Karl Wolff: „Neměl jsem sebemenší povědomost o masovém zabíjení Židů. Důvěřoval jsem Himmlerovi. Ten mi někdy v létě 1942, tedy zhruba rok po zahájení německého východního tažení, naznačil, že se boj s partyzány na území Ruska stále zhoršuje a je třeba uvolnit síly SS k protiakcím. Proto prý je nutné rozpustit židovská ghetta v generálním gouvernementu a místo nich vytvořit takzvané ‚velké ghetto‘ v prostoru Lublina, které se mělo vybudovat – jak se Himmler jednou vyjádřil – trochu podle vzoru amerických indiánských rezervací. Část Židů by se tam věnovala rolnickým pracím, a zajišťovala tím výživu ostatních, zbytek by našel rozličné uplatnění v tamním ohromném středisku zbrojní výroby, které mělo urychleně vzniknout.“

„A vy jste tomu, co vám Himmler říkal, věřil?!“

„Ovšem.“

„Zcela věřil?“

„Jistě. A proto jsem – netuše podstatu věci – bral jako běžnou úřední záležitost, když reichsführer v půli července 1942 přijel do vůdcova hlavního stanu v ukrajinském městě Vinice a nařídil mi zatelefonovat dr. Ganzenmüllerovi z říšského ministerstva dopravy a vyřešit s ním jakési transportní potíže.“

„Brzy vám dokážeme, že vědomě neříkáte pravdu,“ namítl předseda soudu. „Vždyť dokonce i vaši a Himmlerovi osobní řidiči si běžně u piva vyprávěli o hrůzách při hromadném vraždění Židů.“

„Snad mi prominete, že nevím nic o tom, co si kde povídali řidiči. Já sám za sebe trvám na tom, co jsem řekl!“

„Ale ne! Již samotné podmínky takzvaného přesídlení varšavského ghetta do východních oblastí okupovaného Polska by vám musely – kdybyste chtěl – naznačit, co se dělo. Třeba jen to, že se převáželo pět tisíc lidí v jednom jediném vlaku, a přitom těch vlaků bylo nespočetně. A že tito lidé odjížděli na místa, která nikdo neznal a ani v nejmenším nebyla předem uzpůsobena pro přijetí tak ohromné masy židovského obyvatelstva.“

„Já ale celé této věci,“ hájil se Wolff, „nepřikládal pozornost. Vše jen tak letmo prolétlo kolem mne. Uvědomte si, prosím, že se v době, o které hovoříme, chystaly ve vůdcově hlavním stanu dvě veliké ofenzívy, které měly rozhodující význam pro naše východní tažení. O Židech a jejich likvidaci se přede mnou nevedla žádná důležitá řeč. Proto jsem nevěděl...“

„Neříkáte pravdu – máme zde totiž dokumenty, které dokazují, že jste o masovém ničení Židů vědět prostě musel,“ trval na svém předseda soudu. „Předložíme je všechny při průkazném řízení. Nyní jen namátkou. Zde je dopis, jímž vás v dubnu 1942 oslovil SS-gruppenführer Turner, šéf vojenské správy v Srbsku, který byl po válce odsouzen k smrti a popraven. Turner vám píše: Již před měsíci jsem dal všechny Židy, které jsme ve zdejším prostoru dopadli, zastřelit a všechny židovské ženy a děti jsem nechal postupně soustředit do jednoho tábora. Současně jsem si s pomocí bezpečnostní služby

SS pořídil odšvihovací (zplynovací) vůz, jímž nyní v průběhu dvou až čtyř týdnů uskutečníme konečné vyklizení tábora. ' Je vám jasné, pane obžalovaný, co tím SS-gruppenführer Turner myslel?'

„Ne dost dobře.“

„Překvapuje mne tato vaše odpověď! Vy jste v rámci svých úředních povinností dostal nějaký dopis a nevěděli jste, o čem je vlastně řeč?! Doplním vaše vědomostní mezery. Povím vám, že v onom zplynovacím voze, o němž vás důstojník SS Turner informoval, došlo k velmi pomalému, a tedy nepředstavitelně krutému udušení všech žen a dětí, včetně nemluvňat, o nichž se Turner zmiňoval. Usmrtily je výfukové plyny a...“

„Nevěděl jsem to!“

„Onen dopis vám byl adresován a po přečtení jste text vlastní rukou parafoval... Ale nechme toho,“ mávl rukou předseda. „Prozatím.“

KARL WOLFF: ZACHRÁNCE EVROPY

Oč stručnější byl obžalovaný všude tam, kde se mluvilo o vyhlazování Židů – tedy o podstatě obžaloby, o to výmluvněji argumentoval v případech, kdy se mohl objevit v lepším světle. Žongléřské balancování mezi dvěma konci provazu: na jedné straně zdůrazňoval svou nepatrnou informovanost o všech zásadních otázkách, a vlastně tedy bezvýznamnost svých funkcí v SS – na druhé straně rád hovořil o svém výjimečném postavení v rámci „třetí říše“, a to dokonce částečně i v opozici vůči říšskému vůdci SS.

„Moje úcta k Himmlerovi stále klesala,“ tvrdil.

„To jste již říkal. Rádi bychom to slyšeli věcněji.“

„Vzpomínám si na charakteristickou příhodu. Župní vedoucí strany v Gdaňsku Forster jednou před osobami s nižšími hodnostmi SS pod vlivem alkoholu řekl, že kdyby on sám vyhlížel jako Himmler, neodvážil by se vypustit z úst slovo rasa. Podle mne to byla vážná urážka. Himmler však proti Forsterovi nic nepodnikl a z taktických důvodů potlačil svou reakci. Tím přede mnou ztratil tvář a poznal jsem jeho nemůžnost.“

„Nemužnost...? Nyní vám tedy, pane Wolffe, dávám možnost hovořit o vašem rozvodu a o následném sporu s Heinrichem Himmlerem.“

„Ano, to byl okamžik, kdy se ve mně vše zlomilo... Z prvního manželství jsem měl jedno dítě. Pak jsem navázal trvalý vztah s jinou ženou a měl s ní též dítě. Po léta jsem se snažil čestně srovnat tuto záležitost rozvodem a novou svatbou. Můj šéf Himmler se však stavěl proti tomuto řešení.“

„Proč?“

„Především proto, že by se dostal do nezáviděníhodného postavení, neboť sám nebyl schopen podobného řešení. Jako jeden z mála lidí jsem byl blíže seznámen s tím, že Himmler udržoval přísně tajený vztah se svou bývalou sekretářkou Potthastovou... myslím, že se jmenovala Hedwiga, ale říkal jí Häschen (Zajíček) – a měl s ní, pokud se nemýlím, chlapce a děvče. Strašně jsme se kvůli jeho i mým osobním starostem hádali a jednou mne tak urazil, že jsem ho takřka fyzicky napadl. Naštěstí jsem se v poslední chvíli ovládl, jinak by to pro mne mělo zlé následky.“

„Potom vám ale rozvod přece jen povolil?“

„Nepovolil. Požádal jsem však o svolení k rozvodu a uzavření nového manželství samotného Hitlera, který mi obratem vyhověl. Himmlera rozzlobila skutečnost, že jsem ho obešel, křičel na mne, odmítl přijít na mou svatbu a zakázal kamarádům z SS poslat mi blahopřání... Poté jsem také onemocněl a musel jsem se podrobit vážné operaci. Rozhodně jsem nemohl nadále zastávat náročnou funkci pověřence jednotek SS ve vůdcově hlavním stan.“

„Za těchto okolností jste přešel do Itálie?“

„Po návratu z nemocnice jsem v létě 1943 měl jiné úmysly. Himmler mi nabídl, abych odjel do Prahy a stal se zde zástupcem říšského protektora pro Čechy a Moravu. Odpověděl jsem: ‚Chtěl bych vás poprosit, abyste mne ze zdravotních důvodů propustil z SS.‘ Reichsführer doslova vybuchl: ‚Vystoupit z SS? Jste blázen, člověče! Co si to myslíte – my jsme rytířský řád a ne kuželkářský klub. Přece nechcete, abych vůdci hlásil, že pomýšlíte na zradu!?’ No, nakonec vše dopadlo jinak...“

Skutečně jinak.

Wolffa přeložili do Itálie, kde se stal nejvyšším velitelem SS a policie, ale později prakticky vládcem celého tohoto bojového úseku, což bylo pro generála Waffen-SS nevšední postavení. Podílel se potom také na přípravě jedné z nejdramatičtějších individuálních akcí války: vysvobození Benita Mussoliniho ze zajetí v Gran Sassu. Když se 12. září 1943 speciálnímu komandu SS-sturmbannführera Skorzenyho tenhle lišácký kousek podařil, byl Mussolini po návštěvě u Hitlera svěřen do ochrany právě Wolffovi. Ten mu vybral za rezidenci budovu na břehu Gardského jezera a nechal duceho strážit jednotkami SS. Generál Waffen-SS Wolff obdržel do svých rukou i pověstný rozkaz maršála Alberta Kesselringa ze 17. června 1944: „Postavím se za každého velitele, který při represáliích proti povstalcům nebo civilnímu obyvatelstvu bude jednat tvrději než ve smyslu vydaných rozkazů.“ Samozřejmě, že s největší brutalitou se podle toho na italském území řídili právě Wolffovi podřízení: členové SS. V srpnu a září 1944 táhl esesácký prapor Toskánskem a Emilií. Jeho příslušníci mají mimo jiné na svědomí i tragédii v městečku Marzabotto – „italských Lidicích“, kde stanulo před popravčími čtami přes osmnáct set osob. Doba, která Wolffovu osobu opředla legendami, měla však teprve přijít.

Jaro 1945.

Situace byla tehdy navzdory tomu, že o konečném výsledku války bylo již v podstatě rozhodnuto a vše zůstávalo jen otázkou času, oboustranně složitá. Už od podzimu předešlého roku německá vojska v Itálii znemožňovala postup anglo-amerických invazních sil. Po přeložení polního maršála Kesselringa do funkce velitele západní fronty se Wolff stal neomezeným pánem v severní Itálii. Mezi Italy v té době značně sílilo partyzánské hnutí a nenávisť proti okupantům. Den za dnem vzrůstala možnost lidového revolučního povstání a spojení italských partyzánů s jugoslávskými jednotkami pod vedením maršála Tita. Západním spojencům zase na druhé straně záleželo na tom, aby mohli co nejrychleji a bez zbytečných ztrát proniknout přes Terst a lublaňský cíp Jugoslávie do Rakouska, a přiblížit se tak ke středu Evropy.

To vše vytvářelo půdu pro zákulisní jednání.

Karl Wolff tehdy pochopil, že nadešla jeho vsutku životní příležitost.

„Pane obžalovaný,“ zeptal se ho nyní, před mnichovským soudem, doktor Emil Mannhardt, „jak se vyvíjel váš názor na německé šance ve válce?“

„Už dříve se u mne projevíly starosti o německé vítězství, vyvolané postupně nezdařem u El Alameinu, ztrátou vlády nad říšským i evropským vzdušným prostorem a katastrofou u Stalingradu v lednu 1943. Později pochybnosti narostly italskou krizí, pádem Mussoliniho a počátkem července 1944 vyklizením Říma.“

„Ještě předtím, v dubnu 1944, došlo k vaší návštěvě u papeže...“

„Ano, tehdy jsem již soustavně uvažoval o tom, že bych měl něco učinit pro věc míru. Rozhovor s Piem XII. zprostředkoval můj spojovací důstojník u Mussoliniho SS-standartenführer Dolmann, který měl bohaté styky v římské společnosti. Svatý Otec mi při osobním setkání řekl: ‚Kolika neštěstím se mohlo zabránit, kdyby vás Bůh přivedl ke mně o něco dříve.‘ A na rozloučenou pravil: ‚Vydáváte se na těžkou cestu, generále Wolffe! Smím vám na ni dát požehnání?‘“

„Mluvíte-li o činech pro věc míru, máte na mysli kapituláční jednání, jichž jste se zhruba jedenáct měsíců po setkání s papežem zúčastnil?“

„Ovšem.“

Voda na Wolffův mlýn: v soudní síni zaznělo poté mnoho velkých slov. Podstatu dění lze vyjádřit stručněji. Počátkem března 1945 zasedl generál SS Karl Wolff v budově amerického konzulátu ve švýcarském Curychu k jednání s mužem, který rozhodně nepatřil do okruhu jeho služebních styků. Byl to vedoucí tamního oddělení americké zpravodajské služby Allen Welsh Dulles. Přísně tajná operace, kterou dohodli, dostala krycí název Sunrise crossword – Křížovka východ slunce. Šlo o zastavení bojové činnosti německých jednotek v Itálii a jejich separátní kapitulaci před anglo-americkými

spojenci, což by ovšem do značné míry představovalo narušení dohod o společném postupu celé protihitlerovské koalice ve finálních okamžicích války, tedy včetně Sovětského svazu. Nastal horečný shon. Dulles odletěl do spojeneckého hlavního stanu v Casertě, aby vývoj popohnal, a byli také určeni vojenszí odborníci, kteří měli dohodnout technické podrobnosti. Karl Wolff potom znovu cestoval do Švýcarska. V Asconě, ve vile německého magnáta a Hitlerova bývalého financiera Stinnesse, se 19. března sešel s britským generálem Aireyem a jeho americkým kolegou Lemnitzerem. Jednání pak pokračovala na několika dílčích úrovních.

Ale jaký byl konečný výsledek?

Z mnoha důvodů, hlavně časových, nepřilíš převratný a vnímal to tak o desetiletí později i mnichovský soudce dr. Mannhardt, když se Wolffa zeptal: „Pokládáte za svou zásluhu, že jste umožnil německou kapitulaci v Itálii?“

„Nepochybně. Kapitulace zachránila životy vojáků na obou stranách fronty a ochránila italské civilní obyvatelstvo a četné zdejší historické památky před taktikou spálené země, k jejímuž provádění jsem z říšského ústředí dostal předtím rozkaz.“

„Nemíníme se, pane Wolffe, dotýkat vašich pocitů – ale kdy došlo k oné kapitulaci?“

„Dne 29. dubna 1945 byla mým zplnomocněncem podepsána ve spojeneckém hlavním stanu v Casertě.“

„A kdy vstoupila v platnost?“

„Druhého května...“

„Ani zdaleka se necítím být povolán k hodnocení dějin,“ řekl dr. Mannhardt, „zdá se mi však, že 2. května bylo už vše zcela jinak než v době, kdy jednání začala. Sám Hitler si přece již 30. dubna sáhl na život a dal tím zejména svému okolí najevo, že je vše ztraceno. Kapitulace v Itálii na podstatě dění nemohla nic změnit. Mohu-li se v tomto případě opřít o autoritu, ocituji britského historika profesor Geralda Reitlingera, který napsal: ‚Dá se říci, že Wolffova separátní jednání, která mu u západních spojenců získala tolik důvěry, nezkrátila boje ani o jediný den.‘“

„Byl to ale ode mne riskantní pokus o záchranu Evropy.“